

5. INDIVIDUÁLNÍ DOUČOVÁNÍ V RODINÁCH

TÉMA: INDIVIDUÁLNÍ PODPORA DÍTĚTE

Anotace

Některé neziskové organizace poskytují sociálně znevýhodněným dětem individuální doučování přímo v jejich domovech. Do rodiny dochází dobrovolník nebo brigádník většinou podporovaný a řízený koordinátorem doučování. Sjednání takového doučování může dítěti, jemuž se od rodičů nedostává v učení dostatečné podpory, výrazně pomoci. Efektivitě doučování velmi napomůže co nejužší možná spolupráce mezi doučovatelem a vyučujícími (vyučujícími) dítěte. Škola může rodině znevýhodněného dítěte doučování doporučit a zprostředkovat kontakt. Dá tak rodině velmi důležitý impulz pro vyhledání pomoci. Kontakty na některé organizace, které takové doučování poskytují, jsou v příloze.

Praxe

V rodinách většinou doučují dobrovolníci nebo brigádníci z řad studentů středních a vysokých škol, někdy i lidé pracující, kteří chtějí formou přímého dobrovolnictví vykonávat pravidelnou prospěšnou činnost. Dobrovolnictví je rychle se rozvíjející oblast a lidí ochotných pomoci s doučováním znevýhodněných dětí stále přibývá. Platí však, že je snazší dobrovolníky nalézt ve větších městech, zejména tam, kde se nacházejí vysoké školy. V regionech, kde vysoké školy nejsou, kde je vyšší nezaměstnanost a podobně, není dobrovolnictví tolik rozvinuté.

Doučování většinou probíhá tak, že rodina na doporučení školy, orgánu sociálně-právní ochrany dětí nebo terénního sociálního pracovníka kontaktuje koordinátora doučování a smluví se s ním na schůzce. Koordinátor vyplní s rodinou dotazník týkající se situace dítěte (a případně rodiny jako celku). Na základě něj a podle kapacity služby je nebo není rodina do programu doučování zahrnuta. V případě, že je možné doučování poskytnout, přivede koordinátor do rodiny doučovatele, který tam začne pravidelně docházet. Většinou se doučování koná jednou týdně zhruba dvě hodiny. Koordinátor se s dobrovolníkem nebo brigádníkem snaží pomoci rodině nejen s vysvětlováním látky, ale pokud je to potřeba, také s organizací studia a domácí přípravy či v komunikaci se školou. Většinou proto rodiče, koordinátor nebo doučující kontaktují učitele nebo učitelku doučovaného dítěte, aby doučování mohlo probíhat co nejlépe efektivně.

Pokud je individuální doučování zavedeno během prvních školních let dítěte, bývá v případě sociálně znevýhodněných dětí velmi účinné. Kromě lepší znalosti vyučované látky a lepších známek může mít pozitivní vliv také v těchto významných oblastech:

1. dobrovolník může dobře **motivovat dítě**, které si například hůře hledá kamarády mezi vrstevníky, má nižší sebevědomí nebo nezažívá ve škole úspěchy, protože ho doma nikdo nevede k přípravě; kamarádství s dobrovolníkem a dílčí úspěchy ve škole mohou situaci výrazně zlepšit; pro zmírnění sociálního znevýhodnění je právě motivace a dobrý příklad často nejdůležitější;

2. dobrovolník s koordinátorem mohou **napomoci konstruktivní komunikaci** mezi rodiči a školou, zejména tím, že rodičům nabídnou možnost partnerské komunikace a přesvědčí je, aby do školy šli, zajímali se o školní výsledky dítěte a dění ve škole, a také jim napomohou uvědomit si, že chyba není (pouze) na straně školy, že je nezbytné nevzdávat se a hledat pro dítě pomoc a podporu;

3. dobrovolník s koordinátorem mohou **zlepšit pravidelnou docházku dítěte do školy** tím, že v rámci pravidel programu doučování netolerují skryté záškoláctví (doučování se v případě nadměrných absencí zruší);

4. pracovníci a dobrovolníci organizace mohou také **nasměrovat rodinu na další zdroje pomoci** (finanční poradenství, oddlužení, pracovněprávní poradenství, kontakt s úřady a další oblasti, se kterými pomáhají terénní sociální pracovníci), pokud má rodina zájem a potřebu podobné pomoci;

5. dobrovolník může ve spolupráci se školou pomoci najít **další volnočasové aktivity** pro doučované dítě a přispět k jeho většímu zapojení do zájmových kroužků a do kolektivu dětí;

6. dobrovolník může být pro dítě **správným mluvním vzorem**, díky kterému dítě lépe překonává případnou jazykovou bariéru (romský etnolekt češtiny, nedostatečná znalost češtiny u dětí cizinců), dobrovolník **pomáhá dítěti s rozšiřováním aktivní a pasivní slovní zásoby**.

Rizika

Doučující dobrovolník nebo brigádník bývá většinou laik, pokud jde o vzdělávání dětí, proto je pro účinnost doučování velmi podstatná **spolupráce s učitelem a dobrá metodická a supervizní podpora** ze strany organizace. Pro učitele jde o práci navíc, když věnuje čas konzultaci s doučujícím nebo jeho koordinátorem nebo když napíše doučovateli vzkaz do úkolníčku dítěte. Vynaložené úsilí se ale může násobně vrátit, pokud doučování v rodině správně funguje.

Pokud dítě doučuje dobrovolník, je velmi důležité, aby neztrácel motivaci ke své činnosti, a jeho působení tak bylo dlouhodobé (i několik let). Tomu napomáhají supervize a aktivity pro dobrovolníky ze strany neziskové organizace, ale velmi pozitivně může dobrovolníka motivovat také fungující komunikace se školou a verbální podpora ze strany vyučujícího.

Velkým rizikem je, že rodina vyhledá pomoc pozdě. Ve chvíli, kdy už má dítě velké problémy v mnoha oblastech, případně je rezignované, demotivované nebo v opozičním vzdoru vůči rodičům, doučování bude mít pravděpodobně malý účinek. Samozřejmě má však stále smysl se o něj pokusit, protože v případě, že dobrovolník dokáže i se starším dítětem navázat bližší vztah, může jeho jednání ovlivnit. Obecně se velmi osvědčuje zřizovat doučování u sociálně znevýhodněných dětí preventivně, pokud možno už v první třídě nebo dokonce ještě před nástupem do školy, protože znevýhodnění plynoucí z jejich zázemí se ve škole projeví velmi rychle.

Spolupráce se školou je klíčová také pro zapojení rodičů. Mohlo by se stát, že rodiče se o vzdělávání dítěte budou zajímat stále méně, když jejich roli „převezme“ dobrovolník. Tomu je třeba předejít tím, že role rodiče jako hlavní osoby zodpovědné za vzdělávání svých dětí není ničím zpochybňována ani upozadována. Se školou by měl vždy jednat rodič anebo by měl být přítomný schůzce doučovatele s učitelem. Dílčí úspěchy dítěte, pokud se dostaví, mohou napomoci přesvědčit rodiče, že má smysl se snažit a být více aktivní. Z naší zkušenosti je toto cesta, která funguje. Rodiče se „chytí“ úspěchů dítěte. Když se začnou dostavovat úspěchy, v jejichž možnost rodiče už téměř nevěřili, pozitivně to motivuje i je.

Některé organizace poskytující služby (většinou včetně doučování) pro sociálně znevýhodněné děti:

Barevný svět dětí, o. s.	Pomáháme dětem vkročit do života www.barevnysvetdeti.cz Praha
Člověk v tísni, o. p. s.	Programy sociální integrace integracniprogramy.cz , www.clovekvtisni.cz Praha, Bílina, Chomutov, Kladno, Liberec, Olomouc, Plzeň, Prostějov, Přerov, Sokolov, Karlovy Vary
Hestia, o. s.	program Pět P www.hest.cz Praha
Charita Olomouc	sociální služby, také doučování www.olomouc.charita.cz Olomouc

IQ Roma servis, o. s.	poskytování služeb lidem ohroženým sociálním vyloučením www.iqrs.cz Jihomoravský kraj
Lata, o. s.	pomáháme ohroženým dětem, mladým lidem a jejich rodinám www.lata.cz Praha, Středočeský kraj
META, o. s.	Sdružení pro příležitosti mladých migrantů www.meta-os.cz Praha
Nová škola, o. p. s.	podporuje vzdělávání menšin, především Romů a dětí cizinců www.novaskola.org Praha
Proxima Sociale, o. s.	zvyšování kvality života občanů a pomoc překonat jim nepříznivé životní situace www.proximasociale.cz Praha
R-Mosty, o. s.	Nezisková společnost poskytující registrované sociální služby www.r-mosty.cz Praha
Romodrom, o. s.	prosazování práv a integrace osob ohrožených sociálním vyloučením www.romodromcz.cz Praha, Středočeský, Jihomoravský, Olomoucký, Moravskoslezský, Královéhradecký, Liberecký kraj
ROSA Kladno	středisko pomoci ohroženým dětem www.spod.cz Kladno
Sdružení S.T.O.P.	neformální vzdělávání sociálně znevýhodněných dětí www.sdruzeni-stop.cz Ostrava
SISI (ABI Special, s. r. o.)	System integrované sociální intervence www.sisipraha.cz Praha Jižní město
Slovo 2l, o. s.	podpora vzdělávání menšin a integrace cizinců www.slovo2l.cz Praha
Tady a teď, o. p. s.	vzdělávací a aktivizační programy pro děti vyrůstající v sociálně vyloučených lokalitách www.tadyated.org Plzeň